

O B S A H

J. Hauková: Obřady	[2]
E. Kantůrková: O etice Palachova činu	[3 - 9]
J. Chalupecký: Smysl oběti	[10 - 15]
J. Salij: Je masová církev i nadále možná?	[16 - 26]
V. Kadlec: Bázlivý hrdina Bohumil Hrabal	[27 - 35]
M. Červenka: Halasova sebeoslovení	[36 - 45]
J. Křen: Střední Evropa nahlížená z Čech	[46 - 56]
M. Šimečka: Vysvětlení ...	[57]
M. Šimečka: Svědomí ruské inteligence	[58 - 62]
Z. Urbánek: Dovolují si nesouhlasit	[63 - 66]
K. Pecka: Silvestr v údobí téměř neznatelného přestrojování	[67 - 70]
J. Šetlík: Konfrontační výstavy - blýskání na lepší časy?	[71 - 78]
V. Maňák: Bude znova čistka v KSČ?	[79 - 80]
J. Trefulka: Za své peníze	[81 - 84]
I. Klíma: Naše práva i omezení	[85 - 87]
H. Ponická: Človečina	[88 - 89]
M. Jungmann: Mimořádná prozaická prvotina	[90 - 97]
I. Kotrlá: Z Katalogu čtenářských záznamů	[98 - 104]
I. Kadlečík: Proroctvá	[105 - 106]
L. Vaculík: Slavnostní píseň	[107]

Leden 1989

Copied from a type-written carbon copy, bound,
continuously numbered and

made available by

DOKUMENTATIONSZENTRUM ZUR FÖRDERUNG DER UNABHÄNGIGEN
TSCHECHOSLOWAKISCHEN LITERATUR e.V. for research and
information purposes. Copyright continues to be held by
each individual author and must be strictly observed. If
clarification is required, please consult the Centre
before publication of any item.

DOKUMENTATIONSZENTRUM
SCHWARZENBERG 6
D-8533 SCHEINFELD
Tel. 09162/7761

Naše práva i omezení

Deklarace lidských práv je dokumentem takové síly, že porušování lidských práv se po dvě staletí dále převážně v jejím jménu. Příklad toho poskytlo hned její rodiště, kde často titiž mužové, kteří vyhlášovali ušlechtilé zásady deklarace, vzápětí pomáhali rozpoutat teror. Od té doby většina hnutí, která deklaraci ve skutečnosti pošlapala, se jí dovolávala a vyhlášovala o sobě, že vznikla proto, aby ji konečně uvedla v život. Uvedena v život není dodnes. Lidská práva, jak jsme se za ta leta poučili, je snazší vyhlášovat než uvádět v život. Také jsme shledali, že k nejbezohlednějšímu porušování lidských práv dochází v revolučních a porevolučních dobách. Plyne to už ze samé podstaty revolucí, které vznikají proto, aby jedny skupiny obyvatel zbavily druhé aspoň části jejich práv, což se obvykle neobejde bez aktů teroru. Uzavřít bychom si tedy měli, že je třeba vystříhat se revolucí. Revoluce však nevznikají z rozmaru jedinců, většinou jim předchází zoufalství či zklamání těch, kteří později povstanou. Chceme-li se vyhnout revolucím a jejich neblahým následkům, musíme předcházet stavu, kdy velké skupiny obyvatel upadají v zoufalství. Až dosud však každé takové úsilí narazilo na hranice sobectví v našem myšlení i konání.

*

V deklaraci lidských práv se evropská kultura, zvláště její racionální a humanitní složka vzepjaly k jednomu ze svých vrcholů anebo přesněji řečeno: definovaly základní principy svého směřování. Nad pregnantností jednotlivých článků obou Deklarací dodnes žasneme, a dvě sté let potvrdilo jejich oprávněnost, moudrost i potřebnost. Nicméně bychom si měli uvědomit, že deklarace svým duchem koření ve své době, vyjadřuje tedy pevnou důvěru v nadřazenost člověka všemu živému i v neomezené možnosti jeho podnikání. Můžeme říci, že svým způsobem vyjadřuje nejen ducha racionalismu a humanismu ale i sobectví tak příznačného pro naše chování. Sobectví, které sice vedlo evropskou kulturu k výšinám, jichž dosáhla, ale také ji zahnilo do propastí, kam se čas od času zřítíla.

I když se zdá, že v posledních letech racionalismus v našem jednání převládá, sobectví i se svou skrytou ničivostí trvá či spíše dále narůstá. Těch, kteří mají důvod propadat

zoufalství, neubývá. Stav světa, v němž jedni létají vlastním letadlem, zatímco druzí umírají hlady (těch druhých je pocho-pitelně mnohem více) neskýtá vhodný prostor pro rozvoj lid-ských práv, není tedy ani příliš bezpečný.

Dnes dobře víme, jak absurdní by bylo věřit v to, v co ještě věřili naši otcové, že lze dosáhnout takového stavu blahobytu, kdy budou všichni lidé létat svými letadly. Tušíme dokonce více: každý takový let (omlouvám se za tento banální obraz) se děje na úkor kohosi slabého, který nemá sílu se ohradit, co horšího: děje se na úkor těch, kteří se ani o-hradit nemohou - totiž na úkor dosud nenarozených generací.

*

Žiju v zemi, jejíž osudy poznamenaly během mého života různá revoluční hnutí. Část dětství jsem prožil v koncentrač-ním táboře. Později, to už jsem byl spisovatelem, jsem hájil svobodu slova jako základní a nezbytnou lidskou potřebu. O následcích, které to pro mne mělo, se raději nechci šířit. Víím tedy z vlastní zkušenosti, co znamená, je-li člověk zba-ven svobody pohybu, svobody vyjadřování, je-li zbaven svých občanských práv a stane se psancem. Ale zároveň s obavami sleduji, že někteří chápou právo na svobodu pohybu jako právo na svůj neomezený a ničím nezdůvodněný pohyb, stejně tak chápou i všechny ostatní práva a svobody. Srovnávám-li náro-ky, které mohli ve své době uplatnit Komenský, Luther, či Leonardo da Vinci s nároky, které dnes může uplatnit a uplat-ňuje každý fotbalista či průměrný zpěvák, ti prvně jmenovaní byli žebráky. Kdybychom význam a hodnotu lidského života měřili tím, kolik energie z neobnovitelných zdrojů jedinec spotřebuje, jevíli by se i největší géniové minulých dob ve srovnání s většinou obyvatel průmyslové části světa jako trpaslíci. V této skutečnosti, která se na první pohled jeví jako potěšitelný důkaz toho, že se lidstvo rozvíjí, že opravdu se lidem dostává ne snad sice rovných ale za to nebývalých práv, je i cosi velice nebezpečného. Žijeme totiž v omezeném světě s omezenými zdroji, neomezenost práv jednoho se vykupuje omezeností práv druhého. Úroveň či cenu svobody pohybovat se a žít podle svých představ u jedněch, značně znehodnocuje nesvoboda vůbec žít u druhých.

Autory Deklarace vedla nepochybně jedna základní my-šlenka: chránit práva jednotlivce před útlakem despotické či

vůbec jakékoliv moci, chránit práva slabšího vůči silnějšímu. Aniž tedy porušíme ducha Deklarace, měli bychom rozšířit tato práva i na sféry, na něž mohli autoři před dvěma sty lety jen stěží pomýšlet. Měli bychom pamatovat na ochranu těch opravdu slabých, kteří nejsou s to své zájmy hájit, dokonce ani vyjádřit: tedy všeho živého včetně zvířat i rostlin, včetně lidí žijících i v nejzaostalejších končinách planety, včetně vlastních dětí, těch sotva narozených i těch ještě nenarozených. Ve všech našich budoucích deklaracích a zákonech bychom měli dbát na to, aby naše pojetí neomezených svobod se nedálo na úkor druhých živých bytostí, dnešních i budoucích, jejich svobody nejzákladnější - svobody vůbec žít, dýchat dýchatečný vzduch, pít požitelnou vodu, mít zemi, která je ještě s to vydat úrodu, mít z čeho rozdělat oheň.

To, co lidstvo prožilo během dvou století od vyhlášení Deklarace by nás mělo varovat. Je třeba dbát nejen o to, aby se její základní principy dodržovaly, ale aby se, tak jak to ostatně autoři předpokládali, neustále doplňovaly, aby se v nich odrazily všechny dobré i zlé zkušenosti uplynulých dvou století, i nové pochopení místa člověka na Zemi a v přírodě. Pokud bychom chtěli opravdu tvořivě rozvíjet dědictví autorů Deklarace, měli bychom navázat na jejich racionalismus a humanismus a co nejvíce omezit duch sobectví, který může v člověku Deklarace posilovat - tedy podle mého názoru prosazovat myšlenku nezbytného sebeomezení celého lidského rodu. Pokud neuspějeme, budou opakovaně vznikat ohniska zoufalství, jehož důsledky mohou smést po generace budované hodnoty. Sladit myšlenku, že každý jedinec se má těšit všem svobodám, s myšlenkou, že každý jedinec je povinen omezovat své potřeby, bude jistě nesmírně složitý úkol, který si vyžádá, abychom změnili celý navyklý způsob života a hodnot. Vyhlašovat zásady, jak jsem již řekl v úvodu, bývá lehčí, než je uvádět v život. Zdá se však, že pokud to nesvedeme, postihnou lidstvo katastrofy, jejichž rozměr je stěží představitelný a v nichž vezmou za své i velké ideály, které prvně Deklarace lidských práv v takové ucelenosti formulovala.

Ivan Klíma

(Psáno pro ARTIS 89 k výročí Deklarace lidských práv)

110